

זה הכלל —

כל שבדרך ירידתו הרג בשגגה, הרי זה גולה.

וכל שהרג שלא כדרך ירידתו⁽³⁾, אינו גולה.

[ולשון הרמב"ם] שם: דרך "עליה", אין זה דבר הקרוב להיות ברוב העתים, אלא כמו פלא הוא, והוא כמו אנוס].

ובגמרא דרשין דין זה מלשון המקרא.

גמרא:

"בבלי דעת" — פרט למתכוון.

והוינן בה: מנא הני מיילי שההורג בשגגה, רק אם הרג בדרך ירידה [נפילה] הוא גולה, ואילו אם הרג בדרך עליה פטור מגלות?

ומשנינן: אמר שמואל: דאמר קרא [במדבר לה] "ויפל עליו, וימות" — מלמד הכתוב שאינו גולה עד שיפול עליו בדרך נפילה.⁽⁴⁾

תנו רבנן:

"בשגגה" — פרט למזיד, שאינו גולה, לפי שאין גלות מכפרת על רציחה במזיד.

וכמו כן במסכת כתובות לה א כתב, שההורג בסכין או בחרב דרך עליה פטור.

4. שמואל נקט, שהמקור לחלק בין דרך ירידה לדרך עליה הוא ממיעוט קרא "ויפל עליו".

והרמב"ם (פ"ו מרוצח הי"ב) כתב סברא בזה, שהנופל דרך ירידה אנוס הוא וכמו פלא. וברוך ירידה קרוב הוא להיות, שהרי טבע הכבד לירד למטה, וכנזכר לעיל.

והאור שמח כתב, שמקור הרמב"ם הוא לקמן ט א, שדרך עליה קל יותר מדרך ירידה כי אנוס הוא, וכפי ביאור תוס' שם.

והפני יהושע ביאר, שהוצרך הרמב"ם להוסיף טעם על הפסוק, כדי שלא נחייב על דרך עליה בקל וחומר מדרך ירידה, ולא נאמר שחידש הכתוב גלות אף בדרך ירידה, שהוא קרוב למזיד. ואחר שידענו מסברא שהפסוק ממעט דרך עליה, נפטר מגלות אף בירידה צורך עליה, שלא שייך בה את הסברא של האנוס שבעליה.

והגר"ש רוזובסקי אמר, שלא בא הרמב"ם לתת טעם גרידא, אלא להגדיר את ההורג בדרך עליה כאנוס, כדי שלא יוכל להרגו גואל הדם, שהרי בקרוב למזיד אף שהוא פטור מגלות, מכל

3. האחרונים דייקו מהלשון "שלא כדרך ירידתו", שלא נאמר "כל שבדרך עלייתו אינו גולה", אלא אף ההורג במישור, כגון שזרק כנגדו ולא עלה ולא ירד, אלא הרג בהליכתו, פטור מגלות היות ולא הרג בדרך ירידה.

ודנו לפי זה, למה הוצרכה הגמרא (בעמוד ב) למעט מגלות את היוצא לקרן זווית והרג בסכיניו? והרי היה זה בדרך מישורית, והוא לא הרג דרך ירידה (עיי' בזה בתפארת ישראל על משנתנו, ובערוך לנר).

והנצי"ב דייק מהספרי פרשת מסעי, שאמרו שם אף ההורג בסם בשוגג, גולה. ומשמע שעל אף שאינו דרך ירידה, הרי הוא גולה, ותמה עך כן ממשנתנו.

ויש לחלק ולומר, שכלל זה של דרך ירידה, נאמר רק לגבי ההורג על ידי נפילה, בכובד החפץ הנופל, שרק באופן זה שייכת סברת הרמב"ם הנזכרת, שטבע הכבד לירד למטה במהרה. אולם ההורג בסם או בסכין בידו, ודאי שלא התמעט מ"ויפל עליו", וגולה אף כשאינו דרך ירידה.

אך דעת רש"י לקמן בעמוד ב, שאף קצב ההורג בגרון שבידו, חייב עליו רק דרך ירידה.